

ΤΑ ΤΡΙΑ ΦΙΛΙΑ

Τραγική συνάτα σε 3 μέρη.

Συγγραφέας : Κ. Χρηστομάνος.

Τό θέατρο στέκεται πάντα σάν ένα ξεχωριστό είδος Τέχνης, πού έχει τά δικά του ξεχωριστά στοιχεία και πού διακρίνεται από κάθε άλλη εκδήλωση και μορφή. Άμα άνεβαστεί στή σκηνή ένας ήθοποιός νά πῆ ένα ποιήμα, βίβλια τὸ τέτοιο άνέβασμα δέν μπορούμε νά τὸ χαρακτηρίσουμε γιά θεατρική τέχνη. Αυτό τὸ ἀξίωμα —μπορεῖ νά πῆ κανείς— τῆς θεατρικῆς θεωρίας, πολλοί ἴσα μί τώρα, και μάλιστα μερικοί ἄξιοι κάθε προσοχῆς τεχνίτες τοῦ Λόγου, τὸ παραγνώρισαν σημαντικά. Καί ἔφεραν τὴν ὑποκειμενική ποίηση, τὸ λυρισμό, στή μεγάλη θεατρική τέχνη, τὴν κατ' ἐξοχὴν ἀντικειμενική.

Μί τοῦτο δὲ θέλουμε νά ποῦμε πῶς ὁ λυρισμός πρέπει νά εἶναι ἀποκλεισμένος ἀπὸ τὰ δραματικά ἔργα. Ἰσα ἴσα μάλιστα κι αὐτός ἀποτελεῖ ένα κάποιο στοιχεῖο τῆς θεατρικῆς τέχνης. Μά τὸ στοιχεῖο αὐτὸ δέν πρέπει ποτέ νά ξεβγαίνει τὰ ὄρια πού ἐπιβάλλει αὐτὴ ἡ ἴδια Τέχνη, σὲ κάθε περίσταση γιά τὴν ὀλοκληρωτική σύνθεση τοῦ ἔργου. Γιατί τότε ὑψώνεται τὸ στοιχεῖο αὐτὸ πάνου ἀπ' ὄλα τὰ ἄλ-

λα προπούμενα, σ' ἐπάζει τὸ εἶδος, συγχίζει τὴ μορφή και καταναίει στὸ τέλος νά φαίνεται πῶς πηδαίει τὸ ἔργο σὲ ἄλλη ἐκδήλωση τοῦ ποιητικοῦ Λόγου. Τὴν τέτοια παραγνώριση δέν μόρεσε νά ξεφύγη στὸ πρῶτο τοῦ θεατρικῆ ἔργου ὁ κ. Χρηστομάνος. Ὁ ποιητής σκόρπισε ένα λυρισμὸ πλούσιο, πού τάραξε τὴν ἰσορροπία τοῦ σύνολου, και ἀδυνάτισε ἀπάνου ἀπ' ὄλα τὴν ἐπιρροή τοῦ πραγματικοῦ στοιχείου τῆς δραματικῆς τέχνης, τὴ ἀμίμηση τῆς ζωῆς.

*

Ένας μαθητής τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου τῶν Εὐελπίδων, ὁ Φαίδων, γνωρίζει μιά μαθήτρα Παρθεναγωγείου τὴ Δόρα στὸ σπίτι τοῦ θείου της, και δείχνει πῶς τὴν ἐρωτεύεται τρελλά δίνοντάς της και τὸ πρῶτο φίλημα. Δὲ φοβάται μάλιστα νά μπαίνει τὴ νύχτα κρυφά στὸν κῆπο τοῦ Παρθεναγωγείου, γιά νά ἀνταμώνῃ τὴ Δόρα. Ὁ ποιητής στὴν πρώτη πράξη μάς παρασταίνει μιά τέτοια νυχτιάτικη ἐρωτοαντάμωση. Τὴ Δόρα τὴ συντροφεύει ἡ μπιστεμένη συμμαθήτρα της και φιλενάδα της Λιάνα, πού δταν ὁ Φαίδωνας στήνει τὴν ἐρωτική του κουβέντα — πού δὲ λείει τίποτα και τὰ λείει ὄλα — σιμά στὴ φράχτη μὲ τὴ Δόρα, αὐτὴ κάτι ἀπελιπισμένο νοιώθει μέσα της πού στὸ τέλος τὴ φέρνει σὲ θέση νά ξεσπάσῃ σὲ κλάμματα, παραπονεάρικα, πικρά. Μά περνάνε αὐτὰ σάν ἀπαρτηρήτητα κι ἀκόμα σάν ἀνεξήγητα, στὴν ἐρωτική λαχτάρα τοῦ Φαίδωνα και τῆς Δόρας, πού τοὺς κόρτει τὴν εὐτυχία, τὸ πάρωρο ζῦπνημα ἀπὸ τὸ θόρυβο τοῦ γέρο — ἐπιστάτη τοῦ σχολείου, πού τᾶχει αἰώνια μὲ τὰ παλιόπαιδα τοῦ δρόμου πού τοῦ κλέβανε τὰ λαχανικά του τίς νύχτες.

Στὴ δεύτερη πράξη ὁ Φαίδων ἀξιωματικός πιά, παντρεμένος μὲ τὴ Δόρα, δέχεται τὴν ἐπίσκεψη τῆς Λιάνας, και σὲ μιά στιγμή ἀδυναμίας — δταν ἡ Δόρα πάει νά φέρῃ τῆς Λιάνας ένα δῶρο, ένα μενταλιὸν μὲ τίς φωτογραφίες αὐτῆνης και τοῦ Φαίδωνα, πού τῆς τὸ ἔφεραν ἀπὸ τὸ ταξίδι τους στὴν Εὐρώπη — ἐομολογιέται τὸν ἐρωτὰ του πρὸς αὐτὴ. « Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή πού σὲ εἶδα, τῆς λείει, εἶσένα ἀγάπησε ἡ ψυχὴ μου. Ἡ Λιάνα στὸ τέτοιο ἀκουσμα, συντρίμενη σηκώνεται νά φύγῃ και τὴν ὥρα πού ὁ Φαίδωνας σκύβει νά τὴ φιλήσῃ μὲ βιχ, ἡ Δόρα πού φέρνει τὸ χάρισμα τῆς Λιάνας, τοὺς βλέπει και τὰ νοιώθει ὄλα.

Ἀπὸ τὸ ταξίδι τους στὴν Εὐρώπη, ἡ Δόρα πᾶ-

ρε ένα κρύωμα, που δεν άργησε να τή χτικιάση, αφού μάλιστα βοηθούσε και ή κληρονομική προδιάθεση. Στην τρίτη πράξη άκούει όσα δι. γιατρός λέει στο Φαίδωνα για τήν άπελπιστική κατάστασή της και τόν έρχάμενο θάνατό της. Η ζούλια της για τόν έρωτα του Φαίδωνα προς τή Λιάνα, τήν κάνει τρελλή. Κι όταν ή Λιάνα έρχεται να τή δῆ, αύτη αφού τήν άπελπίζει για τόν έρωτα του Φαίδωνα τή ρίχνει με τρόπο στην άγκαλιά του και μπαίνοντας μέσα τήν κάμαρά της σκοτώνεται με τό πιστόλι του άντρός της. Η Λιάνα στέν κρότο του πιστολιού, ρίχνει μιá ματιά άγρια στο Φαίδωνα, άνοίγει γοργά τήν πόρτα και φεύγει.

*

Τή Λιάνα, που τήν πρωτοείδε ο Φαίδωνας μαζί με τή Δόρα, στο σπίτι του θείου τῆς Δόρας, αγάπησε από τήν πρώτη στιγμή. Μά ή Δόρα πιό δυνατή, πιό θερμή, πιό νικήτρα, κατάφερε άθελα να τόν φέρη στα νερά της, χωρίς αύτός διόλου να τόν νοιώση. Τά είκοσί του χρόνια ρίχτηκαν σε μιá άγκαλιά και ύπνωτίστηκαν. Όταν ξύπνησε είδε τήν αλήθεια, μά είταν άργα.

Η Λιάνα πάλι, παρασταίνει τή δειλή γυναίκα, μά που ή αγάπη της είναι βαθειά και τῆς δίνει τή δύναμη να συγκρατιέται. Μά αύτό ίσα ίσα είναι και τό μεγαλύτερο όπλο της.

Βλέπουμε λοιπόν πως ή ψυχολογία των προσώπων είναι δυνατή και αληθινή. Ο ποιητής στάθηκε άξιος να ζουγραφίση τους χαραχτήρες πιστά, όπως τους ήθελε ο μύθος του έργου.

*

Τό πλίξιμο των σκηνών δε φανερώνει τήν προσοχή τήν προεπούμενη στο τεχνικό μέρος. Υπάρχουνε κάμποσες σκηνές άφύσικες, που νοιώθει ο θεατής πως μπήκαν μόνο και μόνο για τήν εύκολία στο ξετύλιγμα τῆς υπόθεσης.

Για να γίνη ή έρωτική εξομολόγηση του Φαίδωνα προς τή Λιάνα, στέλνει ο ποιητής τή Δόρα, να φέρη τό χάρισμα, και τή βάνει να έρχεται τήν ώρα που φιλιούνται. Παλιό θεατρικό κόλπο, που δέν πρέπει να μπαίνει σε έργα κάποιας άξίας.

Για να πάρη τό πιστόλι ή Δόρα από τό συρτάρι του Φαίδωνα, και να προετοιμάση τους θεατές για τό ύστερο σκώτωμά της, τόν στέλνει να δώσει ένα γράμμα για τή Λιάνα μονάχο του και επιμένει να μη σταλθῆ με τόν υπερέτη.

Για να γίνη ή κουβέντα τῆς Δόρας με τή Λιάνα στην τελευταία πράξη, στέλνει πάλι τό Φαίδωνα ή Δόρα να τῆς φέρη άνθια.

Τό είπαμε κι άλλοτες πως τό βγάλσιμο και μπασιμο των προσώπων, πρέπει να μη χτυπή σαν άδικαιολόγητο, ή σαν ψευτοδικαιολογημένο. Πολλοί δέν τό προσέχουν, κι ακόμα μερικοί που στάθηκαν σε δασκάλι, στην παγκόσμια θεατρική Τέχνη. Μά αύτό δέν έμποδίζει τό τίτριο άφύσικο, να στίκεται πάντα κι άντιτεχνικό.

*

Η τελευταία σκηνή τῆς τελευταίας πράξης, καθώς και όλες άπάνου κάτω οι σκηνές του έργου, φέρουν στο θεατή μιá λυρική κούραση κ' ένα ποιητικό μπουχτισμα, φοβερά άντιθεατρικό.

Τά λόγια αληθινά ποιητικά, στολισμένα με τό άνώτερο χάρισμα τῆς βαθειας αίστησης, στολίζουν τό έργο σε διαμάντια. Μά όπως είπαμε και στην άρχή αύτό δέν άρκει για να σύρη τό άβίαστο ενδιαφέρο. Τό ξεμάκρυμα πάλι των σκηνών απ' αύτή τήν πρώτη πράξη, δείχνει σε μιá φτώχεια του ποιητή για να φέρη τήν προεπούμενη κίνηση και γοργάδα και να διώξη τήν πιθυμιά του θεατή για τό γλήγορο τέλος.

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ